

Sygn. akt V ACa 360/15

# WYROK

## W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 grudnia 2015r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach V Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jadwiga Galas
Sędziowie:	SA Barbara Kurzeja SA Olga Gornowicz-Owczarek (spr.)
Protokolant:	Marta Zdrodowska

po rozpoznaniu w dniu 8 grudnia 2015r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Spółki Akcyjnej w K.

przeciwko B. G. i W. J. (1)

o wydanie nieruchomości i zapłatę

na skutek apelacji pozwanego B. G.

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 25 lipca 2013r., sygn. akt XIII GC 123/11

sprostowanego postanowieniem Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 28 stycznia 2015r., sygn. akt XIII GC 123/11

1. oddala apelację;

2. zasądza od pozwanego B. G. na rzecz powódki kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

SSA Olga Gornowicz-Owczarek	SSA Jadwiga Galas	SSA Barbara Kurzeja
-----------------------------	-------------------	---------------------

Sygn. akt V ACa 360/15

# UZASADNIENIE

Strona powodowa (...) S.A. w K. wniosła o nakazanie pozwanym B. G., R. P. i W. J. (2) wydania jej nieruchomości położonej w K. przy ul. (...) i zasądzenie od pozwanych solidarnie kwoty 152.746,43 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu oraz kosztami postępowania.

W dniu 15 czerwca 2011 r. w sprawie zapadł wyrok zaoczny uwzględniający oba roszczenia powódki. Wszyscy pozwani złożyli sprzeciwy co do całego rozstrzygnięcia. Postępowanie w stosunku do pozwanego R. P. zostało umorzone na skutek cofnięcia pozwu. Pozwany W. J. (2) w toku postępowania zmarł, a jego miejsce wstąpił jego spadkobierca W. J. (1).

Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 25 lipca 2013 r. uchylił wyrok zaoczny w części dotyczącej zasądzenia kwoty 152.746,43 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu zakresie kwoty 50.050,43 zł oraz odsetek od tej kwoty i tej części powództwo oddalił oraz w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania i ponownie orzekł o kosztach procesu.

Pozwani B. G. i W. J. (1) wnieśli apelacje, które odnosiły się do nieistniejącego rozstrzygnięcia o utrzymaniu wyroku zaocznego w mocy w pozostałej części dotyczącej żądania windykacyjnego i części zasądzonej należności. Apelacje te zostały odrzucone postanowieniem Sądu Apelacyjnego z dnia 19 listopada 2014 r.

Postanowieniem z dnia 28 stycznia 2015 r. Sąd Okręgowy sprostował wyrok z dnia 25 lipca 2013 r. w ten sposób, że utrzymał w pozostałej części wyrok zaoczny z dnia 15 czerwca 2011 r. w mocy.

Sprostowany postanowieniem z dnia 28 stycznia 2015 r. wyrok z dnia 25 lipca 2013 r. zaskarżył apelacją pozwany B. G. w części, w jakiej dokonano sprostowania, a zatem w odniesieniu do rozstrzygnięcia nakazującego pozwanym wydanie nieruchomości, do rozstrzygnięcia zasądzającego kwotę 102.696 zł z ustawowymi odsetkami oraz rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zapadłymi w stosunku do tego pozwanego.

Pozwany zarzucił naruszenie art. 5 a ustawy z dnia 08.08.1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa w sytuacji, w której do ustalonego przez Sąd I instancji stanu faktycznego zastosowanie znaleźć winien przepis art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 03.08.1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa (w brzmieniu obowiązującym do dnia 14.01.2003 r.) w związku z art. 13 ustawy z dnia 05.12.2002 r. o zmianie ustawy o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa, ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz niektórych innych ustaw, co doprowadziło do wadliwego przyjęcia, iż wobec braku zgody Ministra Skarbu Państwa na przedłużenie łączącej strony umowy dzierżawy zawartej w dniu 03.09.1997 r. umowa ta dotknięta jest sankcją nieważności.

Pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie kosztów postępowania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Jednocześnie pozwany zażądał, na wypadek uwzględnienia wniosku o zmianę zaskarżonego wyroku, przywrócenia stanu poprzedniego poprzez zobowiązanie powódki do wydania nieruchomości.

W odpowiedzi na apelację powódka wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Ponieważ sąd drugiej instancji nie przeprowadzał postępowania dowodowego ani nie zmieniał ustaleń faktycznych sądu pierwszej instancji, a w apelacji nie zgłoszono zarzutów dotyczących tych ustaleń, uzasadnienie wyroku ogranicza się do wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa (art. 387 § 2<sup>1</sup> k.p.c.). W takim przypadku Sąd drugiej instancji orzeka przyjmując za podstawę faktyczną ustalenia poczynione przez Sąd pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny przyjął, że dopuszczalne było wniesienie apelacji od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 25 lipca 2013 r. w części, w jakiej dokonano sprostowania postanowieniem Sądu Okręgowego w z dnia 28 stycznia 2015 r., a zatem w odniesieniu do rozstrzygnięcia nakazującego pozwanym wydanie nieruchomości, do rozstrzygnięcia zasądzającego kwotę 102.696 zł z ustawowymi odsetkami oraz rozstrzygnięć o kosztach postępowania zapadłymi w stosunku do skarżącego pozwanego.

W celu usuwania w orzeczeniach niedokładności i błędów pisarskich albo rachunkowych lub innych oczywistych omyłek ustawodawca przewidział formę postanowienia. Naprawa tych usterek może nastąpić z urzędu i nie jest ograniczona terminem (art. 350 § 1 k.p.c.). Taka czynność sądowa nie może jednak służyć do zmiany lub uchylecia orzeczenia co do istoty sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2010 r., sygn. akt IV CSK 188/10). Z tego względu wnioski o sprostowanie orzeczenia nie ma wpływu na bieg terminu do wniesienia środka zaskarżenia od orzeczenia, którego dotyczy (art. 353 k.p.c.). Na postanowienie w przedmiocie sprostowania orzeczenia sądu pierwszej instancji przysługuje zażalenie (art. 394 § 1 pkt 8 k.p.c.).

Sprostowanie wyroku nie może jednak prowadzić do zmiany rozstrzygnięcia sprawy, tj. dotyczyć treści i rozmiarów świadczenia lub ustalenia prawa, a jeżeli taki błąd zostanie popełniony, podlega naprawieniu w postępowaniu rozpoznawczym tylko przez wniesienie apelacji lub skargi kasacyjnej (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 1976 r., sygn. akt II CZ 11/76; z dnia 25 listopada 1976 r., sygn. akt II CZ 97/76; z dnia 5 grudnia 1980 r., sygn. akt III CRN 133/80; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2010 r., sygn. akt IV CSK 188/10; z dnia 17 czerwca 2014 r., sygn. akt I CSK 422/13). Decydujący w tym wypadku jest merytoryczny charakter tego orzeczenia. Takim rozstrzygnięciem w niniejszej sprawie było sprostowanie przez Sąd Okręgowy wyroku poprzez dodanie, iż utrzymuje w mocy wyrok zaoczny w części, co do której nie orzekł w wyroku z dnia 25 lipca 2013 r. W judykaturze zostało jednak wyjaśnione, że gdy sąd wydał orzeczenie w niewłaściwej formie i strona dostosowała do niej środek zaskarżenia, to nie może to stwarzać to dla niej ujemnych konsekwencji procesowych (por. uchwała połączonych Izb Sądu Najwyższego: Izby Cywilnej oraz Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 6 marca 1972 r., sygn. akt III CZP 27/71). Wydane w sprawie w niewłaściwej formie orzeczenie merytoryczne w postaci sprostowania orzeczenia ze względu na swoją treść stanowiło wyrok i w rezultacie zostało zaskarżone właściwym środkiem zaskarżenia, czyli apelacją.

Umowa stron (nazwana błędnie umową dzierżawy, choć w rzeczywistości stanowiła umowę najmu - art. 659 k.c.) została zawarta w dniu 3 września 1997 r. Wynajmująca (...) S.A. jest państwową osobą prawną, której mienie należy do Skarbu Państwa. Dysponowanie tym mieniem podlega szczególnym przepisom określonym między innymi w ustawie z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa, która obowiązuje od początku 1997 r. (art. 3 ustawy w zw. z art. 44<sup>(1)</sup> § 2 k.c.).

Po myśli art. 5 ust. 3 – 8 ustawy, w brzmieniu obowiązującym w chwili zawierania umowy, państwowe osoby prawne, o ile odrębne przepisy nie stanowiły inaczej, powiadamiały Ministra Skarbu Państwa o zamiarze dokonania czynności prawnej w zakresie rozporządzania rzeczowymi składnikami majątku trwałego w rozumieniu przepisów o rachunkowości oraz nieodpłatnego oddania tych składników do korzystania innym podmiotom na podstawie umów prawa cywilnego, jeżeli jej przedmiot przekraczał równowartość kwoty 50.000 ECU (jednostka rozliczeniowa w Europejskim Systemie Monetarnym używana w latach 1979–1998). Minister Skarbu Państwa, w terminie miesiąca od dnia otrzymania powiadomienia mógł nie wyrazić zgody na dokonanie czynności prawnej, której dotyczyło powiadomienie. W przypadku niewyrażenia zgody przez Ministra Skarbu Państwa na dokonanie czynności państwowej osobie prawnej przysługiwało prawo wniesienia sprzeciwu do tego Ministra. Sprzeciw wraz z jego uzasadnieniem należało wnieść w terminie siedmiu dni od daty doręczenia decyzji o braku zgody na dokonanie czynności. Wniesienie sprzeciwu wstrzymywało wykonanie decyzji. W razie podtrzymania decyzji przez Ministra Skarbu Państwa, państwowej osobie prawnej przysługiwało prawo wniesienia w ciągu siedmiu dni sprawy do sądu. Natomiast czynność prawna dokonana przez państwową osobę prawną z naruszeniem niniejszego artykułu była nieważna.

Z ustaleń faktycznych wynika, że powódka zachowała wymogi szczególnych unormowań i zawarła z pozwanymi prowadzącymi spółkę cywilną umowę najmu nieruchomości położonej w K. przy ul. (...), na działce nr (...), o powierzchni użytkowej 12.821 m<sup>2</sup> na okres 10 lat, od dnia 1 września 1997 r. do dnia 31 sierpnia 2007 r. W umowie strony przewidziały także możliwość zawarcia kolejnej umowy na następne 10 lat.

Z dniem 15 stycznia 2003 r. nastąpiła zmiana ustawy wprowadzająca odmienne reguły uzyskiwania zgody przez państwowe osoby prawne na dysponowanie majątkiem o określonej wartości.

Ustawa z dnia 5 grudnia 2002 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa, ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz niektórych innych ustaw wprowadziła nowe uregulowania – art. 5 a-c do ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa. Regulacje te, określające zasadę kontroli Skarbu Państwa nad majątkiem państwa znajdującego się w rękach państwowych osób prawnych, zmierzały do zwiększenia nadzoru nad koordynacją składników majątkowych poprzez przekształcenie obowiązku notyfikacji w obowiązek uzyskania zgody na rozporządzenie mieniem.

Państwowe osoby prawne zostały zobowiązane uzyskać zgodę ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa na dokonanie czynności prawnej w zakresie rozporządzenia składnikami aktywów trwałych w rozumieniu przepisów o rachunkowości, zaliczonymi do wartości niematerialnych i prawnych, rzeczowych aktywów trwałych lub inwestycji długoterminowych, w tym oddania tych składników do korzystania innym podmiotom na podstawie umów prawa cywilnego lub ich wniesienia jako wkładu do spółki lub spółdzielni, jeżeli wartość rynkowa przedmiotu rozporządzenia przekracza równowartość w złotych kwoty 50.000 euro, obliczonej na podstawie średniego kursu ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski według stanu z dnia wystąpienia o zgodę.

Z wnioskiem o wyrażenie zgody występuje państwowa osoba prawna dokonująca czynności prawnej, określając:

- 1) przedmiot rozporządzenia z wyszczególnieniem danych ewidencyjnych identyfikujących składniki aktywów trwałych;
- 2) wartość rynkową przedmiotu rozporządzenia;
- 3) sposób rozporządzenia;
- 4) podmiot, na rzecz którego nastąpi rozporządzenie;
- 5) uzasadnienie gospodarcze czynności prawnej.

Do wniosku dołącza się:

- 1) dokumenty potwierdzające:
  - a) że wnioskodawca jest państwową osobą prawną, chyba że osobowość prawna została nadana wnioskodawcy ustawą,
  - b) prawo do przedmiotu rozporządzenia,
  - c) wartość rynkową przedmiotu rozporządzenia, o której mowa w ust. 1 pkt 2: wycenę rzeczoznawcy albo oświadczenie wnioskodawcy - jeżeli wartość rynkową przedmiotu rozporządzenia można ustalić na podstawie opublikowanych cenników lub notowań giełdowych albo jeżeli koszt wyceny przewyższa 20% wartości bilansowej przedmiotu rozporządzenia;
- 2) projekt umowy, na podstawie której ma być dokonane rozporządzenie;
- 3) inne dokumenty potwierdzające dane i informacje zawarte we wniosku.

Zgoda jest wyrażana na czas oznaczony, nie dłuższy niż rok. Może być wydana z zastrzeżeniem warunków. W przypadku zgody wydanej z zastrzeżeniem warunków, odmowy wyrażenia zgody albo zwrotu wniosku, minister właściwy do spraw Skarbu Państwa jest obowiązany do pisemnego uzasadnienia rozstrzygnięcia. Państwowej osobie prawnej przysługuje prawo wniesienia sprzeciwu do ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa w terminie 7 dni od dnia doręczenia pisemnie uzasadnionego rozstrzygnięcia. W przypadku nieuwzględnienia sprzeciwu przez ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa w terminie 14 dni od dnia doręczenia sprzeciwu, państwowej osobie prawnej przysługuje prawo wniesienia w terminie 7 dni odwołania do sądu.

Przepis art. 5 a ust. 2 ustawy utrzymał regułę bezwzględnej nieważności czynności prawnej w razie dokonania jej bez uzyskania zgody.

Na różnicę znaczeniową terminów zawiadomienia (notyfikacji) lub zatwierdzenia a zezwolenia zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 grudnia 1999 r. (sygn. akt II CKN 556/98), który stwierdził, że zatwierdzenie umowy różni się w sposób zasadniczy od wymaganego przez ustawę zezwolenia na zawarcie i wykonanie umowy. Zatwierdzenie bowiem nie poprzedza umowy i nie warunkuje jej zawarcia, a jedynie uzależnia jej wykonalność lub ważność w razie zamieszczenia w treści umowy odpowiedniej klauzuli. Natomiast zezwolenie na zawarcie umowy, musi być uzyskane przed zawarciem określonej umowy. Zezwolenie (zgoda) jest konieczną przesłanką do zawarcia umowy i jej skuteczności. Umowa zawarta na podstawie takiej zgody rodzi skutki cywilnoprawne, które następują z mocy umowy, a nie decyzji Ministra, która ma tylko przygotować oświadczenia woli stron. Zgoda nie jest sama źródłem praw i obowiązków stron, gdyż źródłem tym jest umowa. Uchylenie decyzji o zgodzie po zawarciu umowy nie powoduje więc samo przez się nieważności tej umowy. Jednakże okoliczności, z powodu których uchylenie nastąpiło, mogą mieć znaczenie dla oceny w świetle prawa cywilnego ważności umowy lub dopuszczalności uchylenia się skutków prawnych zawartego w niej oświadczenia woli.

Szeroko ujęte uprawnienie Ministra do podejmowania decyzji w sprawie wyrażania zgody na dokonanie czynności prawnej świadczy o woli ustawodawcy poddania szczególnej i wnikliwej kontroli tych czynności prawnych, które dotyczą majątku państwa. O zgodę państwowa osoba prawna musi ubiegać się przed zawarciem umowy, jej wniosek musi zawierać określenie sposobu rozporządzenia i wskazanie podmiotu, na rzecz którego ma to nastąpić, czynność musi mieć uzasadnienie gospodarcze, a wydającemu zgodę jest przedstawiany projekt umowy, która ma zostać zawarta. Minister ocenia dokumentację z punktu widzenia celowości dokonania czynności prawnej mając na względzie głównie interes Skarbu Państwa. Jego zgoda ma charakter terminowy, a maksymalnie określony przez ustawę termin (nie dłuższy niż rok) ma zagwarantować zachowanie racjonalności czynności prawnej w konkretnych warunkach ekonomicznych i gospodarczych, które nieustannie ulegają zmianom. Minister też został wyposażony w uprawnienie ingerujące w treść stosunku prawnego poprzez określenie dodatkowych warunków, które umowa ma spełniać. Zgoda z takim zastrzeżeniem statuuje ważność umowy tylko w przypadku, gdy umowa te warunki spełnia.

Umowa stron obowiązywała do końca sierpnia 2007 r. Czynność prawna zawarta na czas określony uzyskała notyfikację, jakiej wymagała ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa. Bez wątplenia zawiadomienie powódki dotyczyło wyłącznie treści umowy w jej brzmieniu pierwotnym. Po upływie jej obowiązywania powódka jako dysponent majątku Skarbu Państwa była zobowiązana do uzyskania zgody w trybie obowiązującego w tym momencie art. 5 a ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r.

O ile należy się zgodzić z konkluzją Sądu Okręgowego, że zachowanie stron (zawarcie aneksu, posiadanie nieruchomości przez pozwanych za zgodą powódki, negocjacje cenowe, wystawianie faktur) pozwalało na przyjęcie, że spełniało ono warunki art. 674 k.c., o tyle nie można podzielić argumentacji skarżącego, że przepis ten mógłby mieć zastosowanie do niniejszego przypadku. Przedłużenie obowiązywania umowy po upływie terminu oznaczonego w jej treści stanowi zmianę czynności prawnej, na zawarcie której niezbędna jest zgoda podmiotu trzeciego. Wprawdzie przepis art. 5 a-c ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa mówi wyłącznie o wyrażeniu zgody na zawarcie umowy, to jednak w sposób wyraźny wynika z niego intencja wyrażenia zgody na określoną treść czynności prawnej. Uzyskanie zgody nie dotyczy bowiem samego faktu zawarcia umowy, ale także wszelkich pozostałych jej warunków. Kontroli treści pełnego stosunku prawnego ma służyć

przedstawienie projektu umowy, w tym także okresu jej obowiązywania i warunków odpłatności. Dążenie stron do zmiany tych istotnych elementów umowy najmu z pominięciem zgody właściwego organu stanowiłoby obejście ustawy (art. 5a ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa). Przyjęcie rozumowania skarżącego prowadziło do zaakceptowania istnienia stosunku prawnego o zmiennych jego istotnych elementach, na który nie tylko nie wyrażono zgody, ale który nie był objęty nawet notyfikacją. Umowa o zmienionej treści w zakresie długości jej obowiązywania zostałaby wyjęta spod nadzoru właściciela majątku, jakim jest Skarb Państwa. Przyjmując, że umowa została przedłużona w sposób dorozumiany na czas nieokreślony Skarb Państwa utraciłby całkowicie kontrolę nad częścią swojego majątku, przy czym gospodarcze uzasadnienie umowy na przestrzeni lat mogłoby stracić na znaczeniu, a kontynuowanie stosunku prawnego być nawet sprzeczne z interesem właściciela majątku. A to należałoby uznać za niezgodne z wolą ustawodawcy, który brak odpowiedniej zgody obwarował wręcz nieważnością bezwzględną. Ujawnienie woli, do jakiej odwołuje się art. 674 k.c., zmierza do zmiany treści stosunku prawnego, a tym samym należy ją traktować na równi z czynnością prawną mającą charakter rozporządzenia mieniem, którego dysponowanie jest ograniczone przepisami szczególnymi. Podkreślić też trzeba, że w okolicznościach niniejszej sprawy, zgoda wynajmującego na korzystanie z rzeczy na dotychczasowych warunkach miała miejsce najwyżej do czerwca 2009 r., kiedy to powódka zajęła stanowisko o nieważności umowy i konieczności wydania jej przedmiotu.

Z art. 5a ust. 1 ustawy z 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa wynika uprawnienie Skarbu Państwa, które wprawdzie ma publicznoprawny charakter, ale wywołuje także konsekwencje w zakresie stosunków cywilnoprawnych. Przewidziana w art. 5a ust. 2 tej ustawy sankcja nieważności czynności prawnej dokonanej bez zgody Ministra Skarbu Państwa w zakresie praw rzeczowych prowadzi do bezskuteczności rozporządzenia tymi prawami. Czynność prawna sprzeczna z prawem lub mająca na celu obejście prawa jest bezwzględnie nieważna. Przepis art. 58 § 1 k.c. odwołuje się do pojęcia ustawy i nie ogranicza go wyłącznie do ustaw o charakterze prywatnoprawnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2011 r., sygn. akt I CSK 305/10).

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 i art. 99 k.p.c., obciążając nimi w całości stronę pozwaną jako stronę przegrywającą. Na jedyny koszt poniesiony przez powoda złożyło się wynagrodzenie pełnomocnika procesowego w wysokości 2.700 zł, ustalone według § 6 pkt 6 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

SSA Olga Gornowicz-Owczarek SSA Jadwiga Galas SSA Barbara Kurzeja